

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Чернявський Тарас Вікторович

Методичні рекомендації

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ
ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ**

Полтава, 2023

Чернявський Т. В. Методика формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання засобами графічного дизайну : методичні рекомендації. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2023. 20 с.

Зміст

Вступ	4
1. Змістова характеристика поняття формування інформатичної культури вчителя трудового навчання	5
2. Теоретичні основи формування інформатичної культури майбутнього вчителя в педагогічному ЗВО	6
3. Графічний дизайн у змісті та структурі професійно-педагогічної підготовки	8
4. Педагогічні умови формування інформатичної культури майбутнього вчителя	11
5. Методика формування інформатичної культури майбутнього вчителя засобами графічного дизайну	13
Література.....	19

Вступ

Формування та реалізація державної політики у сфері інформатизації потребує впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій в галузі освіти, що передбачає сформованість у сучасних педагогів інформатичної культури в збиранні, обробці, накопиченні та використанні інформації у процесі надання освітніх послуг здобувачам освіти. Це обумовлює необхідність розвитку в учителів таких особистісних якостей як культура спілкування, мовна, інтелектуальна культура, світогляд та мораль. Тому, сучасна педагогічна освіта повинна спрямовуватися на формування інформатичної культури майбутніх учителів та їхню підготовку до формування цієї особистісної якості в учнівської молоді.

Актуальність потреби вдосконалення інформатично-спрямованої професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання, недостатня розробленість теоретико-методичних засад формування їхньої інформатичної культури засобами графічного дизайну, а також важливість розв'язання існуючих суперечностей у процесі цієї підготовки у педагогічних ЗВО обумовило необхідність розробки методики формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання засобами графічного дизайну».

Багатогранність теоретичних та прикладних завдань формування інформатичної культури майбутніх учителів розкриваються у різнопланових наукових дослідженнях: мистецького (Є. Антонович, Г. Брюханова, О. Отич, Л. Прибега), психологічного (С. Bennett, А. Moosmüller, К. Matoba, D. Scheible, В. Рибалка та ін.) та педагогічного (Г. Вишинська, Р. Гуревич, М. Жалдак, О. Значенко, А. Коломієць, Л. Макаренко, Н. Морзе, Ю. Рамський, О. Романишина та ін.) характеру..

Інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання є інтегративною особистісною якістю, яка реалізується у освітній професійно-педагогічній діяльності як: готовність до загальної комунікації, пошуку інформації у різних джерелах, вміння працювати з літературними джерелами, здійснювати ефективне читання, аналізувати, узагальнювати, прогнозувати наслідки прийнятих рішень; вміння логічно, зрозуміло для інших та адекватно формулювати власні думки, правильно планувати послідовність дій для здійснення пізнавальної діяльності, аналізувати отримані знання та інтерпретувати набуті результати; володіння інформатичними засобами із введення інформації клавіатурою, програмами графічного інтерфейсу, використання засобів операційних систем, педагогічних програмних засобів та телекомунікації для вирішення предметно-галузевих завдань; обізнаність у етичних та нормативно-правових нормах інформатичної галузі, що охоплює знання та виконання законодавства з авторських прав, охорони інтелектуальної власності, дотримання норм етики під час поширення інформації в мережевих засобах та здатність до саморозвитку й самовдосконалення).

1. Змістова характеристика поняття формування інформатичної культури вчителя трудового навчання.

Культурна компетентність є важливим результатом освіти, одним із базових показників її якості, інтегративною властивістю особистості, що поєднує у собі різногалузеві, лінгвістичні, соціокультурні та психологічні знання, вербальні, невербальні комунікативні уміння та ціннісні орієнтації, актуалізує необхідність формування готовності особистості до культурної комунікації у інформаційному просторі діалогу національних та світових культур, що сприяє повноцінному та ефективному включенню особистості в динамічно змінюване соціокультурне життя суспільства.

Інформатика (англ. informatics, computer science; фр. informatique, нім. Informatik) – це наука про інформацію, методи та засоби її опрацювання, у тому числі за допомогою обчислювальних систем (What is Computer Science? Computer Science, University of York, 2022).

Інформатична культура на суспільному рівні охоплює певні досягнення в галузі інформатизації стосовно задоволення людей наявною в них інформацією, рівнем їхнього оснащення інформатичними засобами, чисельності населення, яке застосовує інформаційні технології у власній життєдіяльності.

Серед функцій інформатичної культури науковці виділяють: світоглядну (уявлення щодо інформаційної картини світу); регулятивну (вплив на діяльність людини світоглядними галузевими інформаційними нормами та правилами); пізнавальну (опанування існуючою інформацією для розширення знань людини); творчу (організація діяльності з набуття нових знань, продукування нових ідей та цінностей); виховну (обумовлює вплив на поведінку особистості); комунікативну (забезпечує діалогічну взаємодію інформатичними засобами); ціннісну (сприяє формуванню спрямованості щодо набуття знань) (Антонченко, 2004).

Аналіз специфічних особливостей професійно-педагогічної діяльності вчителя трудового навчання та визначень поняття «інформатична культура» дозволяють виділити пізнавально-мотиваційний, діяльнісно-організаційний та освітньо-рефлексивний компоненти її структури.

Розгляд понятійного конструкту «формування інформатичної культура майбутнього вчителя трудового навчання» потребує гармонійного поєднання гуманітарного та технологічного підходів, за якими інформатизація суспільства сприяє розкриттю філософських, гуманітарних і технологічних аспектів формування творчого потенціалу студентів, їхньої індивідуальної освітньої свободи та самореалізації в освітньо-інформаційному просторі педагогічного ЗВО.

До провідних показників сформованості інформатичної культури можна віднести: вияви комунікативної культури, усвідомлення сучасних тенденцій інформатизації сучасного суспільства; опанування основами аналізу та переробки інформації; здатність до опрацювання різногалузевої інформації; розуміння специфіки інформаційних потоків у професійно-педагогічній діяльності; готовність до пошуку та отримання інформації з різних джерел; здатність до оцінювання кількісно-якісних показників інформації; готовність до інтеграції різногалузевої інформації; уміння створювати нову інформацію; здатність до

презентації своєї інформації у зрозумілому для інших форматі (Аніщенко, 2007; Антонченко, 2004; Вишинська, 2002; Волкова, 2009; Жалдак, 1990; Клименко, 2010; Коломієць, 2007; Левшин, 2002; Макаренко Л., 2016; Морзе, 2009; Повідайчик, 2007; Романишина, 2007).

Отже, під формуванням інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання ми розуміємо поетапне набуття знань та вмінь із використання інформатичних ресурсів, навичок пошуку та узагальнення інформації, опанування спілкуванням електронними засобами, оволодіння особливостями використання сучасних програмних засобів та досвіду творчої реалізації способів використання інформатичних засобів у професійно-педагогічній діяльності на засадах комплексу методологічних підходів, принципів у спеціально створених організаційно-педагогічних умовах під впливом зовнішніх і внутрішніх об'єктивних та суб'єктивних чинників.

2. Теоретичні основи формування інформатичної культури майбутнього вчителя в педагогічному ЗВО

Визначаючи сутність поняття «формування» у контексті становлення та розвитку інформатичної культури майбутніх учителів, слід зазначити, що це поняття (за латиною formation) характеризує закінченість, розвиток, додавання, утворення, складання будь-чого із окремих частин (Педагогічна майстерність, 1997). Ефективність формування особистісно-професійних якостей майбутніх учителів трудового навчання визначається такими результуючими показниками як сформованість особистісно-професійних новоутворень та оволодіння новими способами професійно-педагогічної діяльності.

Виходячи з провідної мети нашого дослідження щодо формування інформатичної культури майбутнього вчителя, ми поділяємо ідею М. Жалдака, Л. Макаренко, Н. Морзе, Ю. Рамського щодо формування інформатичної культури шляхом розробки та використання сучасних інформатично-орієнтованих систем навчання шкільних предметів. Такий підхід сприяє постійному поповненню молодими фахівцями своїх знань інформацією, потрібною для ефективної фахової освітньо-професійної діяльності, своєчасному її оновленню за зростаючими обсягами та запобігаючи застаріванню навчального матеріалу з предметного шкільного навчання.

Багатопланову, поетапну інформатичну підготовку студентів Ю. Рамський та В. Олексюк (2008, с. 4) пропонують здійснювати спочатку на рівні опанування первинними знаннями про інформатичні засоби з подальшим всебічним оволодінням та осмисленням способів їхнього використання у професійній діяльності. Таке поетапне вирішення завдань формування складових інформаційної культури сприяє розвитку світоглядних орієнтацій, інтелектуального та інформаційного потенціалу, формуванню інформаційних потреб здобувачів освіти.

Перший етап формування інформатичної культури забезпечує становлення та розвиток таких її складових як знання та вміння з використання інформатичних ресурсів, умінь пошуку та узагальнення інформації, опанування спілкуванням

електронними засобами, оволодіння особливостями використання сучасних програмних засобів.

Другим етапом формування інформатичної культури є подальше всебічне оволодіння та осмислення способів використання інформатичних засобів у професійній діяльності. Традиційним тут є підхід, за яким опанування практично-важливих аспектів можна здійснювати під час вивчення спецкурсів та спецпрактикумів. Для спеціальності Середня освіта (Трудове навчання та технології) пропонується вивчати дисципліни за вибором «Інноваційні технології в технологічній освітній галузі» (2022), «Інформаційні технології в науковій сфері галузі технологічної освіти» (2023). Виходячи з алгоритму формування культури особистості (писемність → освіченість → компетентність → культура), обґрунтовану Ю. Рамським (2004), результуючим завданням інформатичної підготовки у контексті нашого дослідження виступає формування ключової компетентності з інформатичної культури.

Для обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження, нами було обрано особистісний, діяльнісний, компетентнісний, системний та аксіологічний методологічні підходи, які в сучасних реаліях стандартизованої освіти, найбільшою мірою сприяють ефективному здійсненню процесу формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання (Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, 2011; Державний стандарт базової середньої освіти, 2020). Методологічними підходами робляться певні акценти на обґрунтуванні завдань, змісту, методів та організаційних форм і засобів освітньої діяльності (Биков, Лапінський, 2012; Гончаренко, 2008).

Особистісно орієнтований підхід в освіті, за Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти (2011), визначає спрямованість процесу навчання та виховання на плідний розвиток та взаємодію особистості учнів та педагогів на засадах партнерського навчання та рівності у спілкуванні.

Діяльнісний підхід забезпечує використання у освітньо-професійній діяльності активних форм цілеспрямованої суб'єкт-суб'єктної взаємодії майбутніх учителів з викладачами та оточуючим світом.

Сучасне впровадження концепції Нової української школи передбачає організацію освітнього процесу на всіх його рівнях на засадах компетентнісного підходу, яким забезпечується гнучкість та автономія змісту й структури освітніх програм (Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи, 2016).

Для вивчення процесу формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання вважаємо за доцільне використання системного методологічного підходу, який є одним із провідних для різних наукових галузей знань. Сутність системного підходу характеризується розглядом об'єктів пізнання як структуровано організованих ієрархічних систем.

Процеси глибинного осмислення та оцінювання цінностей суспільства розглядаються аксіологічним методологічним підходом. Ціннісне ставлення людини до суспільства визначає необхідність усвідомлення тих цінностей та принципів, на засадах яких здійснюватиметься освіта молоді, які сприятимуть

обґрунтуванню завдань, вибору відповідних їм засобів освітньої діяльності, які сприятимуть досягненню суспільно-значущих освітніх результатів.

На засадах визначених методологічних підходів та з опорою на компоненти, обґрунтовані Б. Беккер, Л. Герасименко, Я. Гнатенко, Н. Нагорною, Л. Сушенцевою, та враховуючи взаємозв'язок ключових компетентностей майбутніх учителів трудового навчання з інформатичною культурою, нами запропоновано структуру процесу формування цієї особистісної якості, що містить пізнавально-мотиваційний, діяльнісно-організаційний та рефлексивно-процесуальний компоненти.

Зміст пізнавально-мотиваційного компонента включає усвідомлення соціокультурної ролі професії вчителя трудового навчання, в стимулюванні опанування інформацією про особливості його професійно-педагогічної діяльності, обізнаність щодо потенційних можливостей інформатичної культури для особистісно-професійного становлення та розвитку, готовність до критичного ставлення до інформаційних джерел (Інтернет, масмедіа та ін.), здатність знаходити, обробляти, зберігати та передавати значущу для професійно-педагогічної діяльності інформацію.

Сутність діяльнісно-організаційного компонента полягає в сформованості культури майбутніх учителів трудового навчання щодо організації, структурування та раціоналізації освітньо-професійної діяльності, готовності до проєкутвання, аналітичного та прогностичного ставлення до наслідків та результатів освітньо-професійних дій, орієнтованих на досягнення на вирішення запланованих освітніх цілей, здатності до критичного оцінювання інформації щодо шляхів розв'язання завдань та обґрунтування пропозицій з покращення вже існуючих методів вирішення поставлених освітньо-професійних завдань, враховуючи інформацію щодо можливих результатів та наслідків цих дій.

Рефлексивно-процесуальний компонент інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання передбачає опанування комплексом професійних та базових компетентностей, сформованість професійної культури та етики, норм та правил поведінки з професійно-педагогічною інформацією вчителя, готовністю до швидкої адаптації в інформаційному просторі освітнього та професійного колективу, володіння навичками професійно-педагогічного спілкування шляхом проведення презентацій, навчальних занять за різними організаційними формами, конференцій, семінарів та ін., здатність до застосування для вирішення освітньо-професійних завдань сучасних інформатичних засобів та технологій, володіння навичками відбору ефективних методів, організаційних форм і засобів предметного трудового навчання, здійснювати рефлексію своєї діяльності з інформатичними засобами.

3. Графічний дизайн у змісті та структурі професійно-педагогічної підготовки

Здійснюючи дослідження формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання, розглянемо далі загальні особливості теорії та

практики навчання графічного дизайну як засобу формування цієї важливої особистісно-професійної якості.

Формування інформатичної культури майбутніх учителів трудового навчання засобами графічного дизайну має свої специфічні особливості. По-перше, воно орієнтовано на ефективне практичне впровадження цього напрямку галузі дизайну. По-друге, інформатична культура фахівця виступає основою опанування існуючими дійсними об'єктами та вдосконалення нових віртуальних напрямків графічного дизайну.

Сфера сучасного графічного дизайну постійно розширюється та поповнюється інформацією щодо нових технологічних ідей, що обумовлює її ускладнення для опанування. Для засвоєння постійно ускладнюваних прийомів та методів сфери графічного дизайну необхідно опанувати основними її принципами, системами освіти провідних світових, не стільки академічних, скільки практичних шкіл, із графічного дизайну. Тому сьогодні актуальним є пошук тих практико-орієнтованих засобів графічного дизайну, які сприятимуть інформаційно-просвітницькому розвитку системи вищої педагогічної освіти майбутніх учителів.

Світова та вітчизняна дизайн-освіта постійно розвиваються в напрямку напрацювання усталених та глибоких методологічних засад і підходів. Для західної дизайн-освіти більш притаманним є вузько-спеціалізований підхід командної роботи багатьох фахівців для створення дизайн-продукту, що певною мірою обмежує вияви індивідуальності окремих дизайнерів. Водночас, започаткована наприкінці XIX ст. концепція вітчизняної освіти в дизайні завжди була більш орієнтованою на створення індивідуальних дизайн-проектів та інновацій.

Порівняно із західними країнами актуальні проблеми дизайну в Україні почали розглядатися значно пізніше: наприкінці XX століття. До цього періоду поняття «дизайн» замінювалось так званим «художнім конструюванням», у рамках якого вивчалися питання ергономіки та формотворення. Графічний дизайн, маючи початкову назву «промислова графіка» розумівся як незначний етап заключної стадії промислового виробництва. Відсутність у вітчизняній економіці другої половини XX століття конкуренції серед товаровиробників та сфери надання населенню послуг, низький розвиток тогочасної реклами не сприяли усвідомленню графічного дизайну як специфічного засобу інформаційної комунікації. Виключенням можна вважати сферу тогочасної пропаганди та агітації, якою розроблялися заформалізовані ідеологічні вказівки щодо діяльності з художнього святкового оформлення простору, виготовлення графічних плакатів.

На цьому тлі зовсім по-іншому виглядають друковані зарубіжні видання, багато з яких цілком присвячені візуальній комунікації та графічному дизайну. Для утвердження престижу та зростання професійності графічного дизайну важливе значення мають періодичні видання США («Print», «Communication Arts», «AIGA Journal», «Critique»), Великобританії («Eye»), Німеччини («Form»), Швейцарії («Graphis»), Польщі («Projekt»), Японії («Graphic Design»).

Сьогодні в усіх педагогічних ЗВО України в ОПП із підготовки майбутніх учителів трудового навчання знаходять місце навчальні дисципліни з дизайн-освіти, що є ознакою відродження вітчизняного дизайну, але постає багато питань

відносно розробки та впровадження дизайн-освітньої структури. Повільне оновлення освітньо-професійних програм та технологій навчання графічному дизайну, відносно стрімкого розвитку цієї наукової галузі знань, актуалізує необхідність неперервного оновлення вчителями трудового навчання значних обсягів професійних знань не лише в процесі формальної освіти, а й у неформальному самоосвітньому процесі під час професійно-педагогічної діяльності в ЗЗСО.

Актуальні проблеми сучасного графічного дизайну висвітлюються у працях Г. Брюханової, О. Гладун, О. Гурко, В. Косів, А. Ларіонова, Ю. Яворник, М. Яковлева та ін. Більшість цих науковців, пов'язаних із викладанням графічного дизайну у художніх ЗВО, розглядають певні його аспекти в умовах реформування сучасної вищої дизайн-освіти: дизайн друкованої продукції, діяльність наукових шкіл з графічного дизайну, його термінологія, становлення національного стилю, національної й регіональних моделей графічного дизайну, газетний, плакатний графічний дизайн, застосування графічних комп'ютерних програм у підготовці майбутніх фахівців з дизайну, геометричні принципи художнього формотворення, формально-композиційна графіка та ін.

Розгляд теоретичних наукових праць вказує на те, що проблема теорії та практики формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання засобами графічного дизайну є малодослідженою.

Основою для створення вітчизняної інформатизаційної освітньої бази є Закон України «Про вищу освіту» (2014), Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» (2021). Успішному розвитку інформатизації сучасної освіти сприяють постійно оновлювальні загальнонаціональні програми інформатизації.

Сучасні педагогічні ЗВО забезпечують неперервну підготовку конкурентоспроможних майбутніх учителів від молодших спеціалістів до здобувачів наукового ступеня доктора філософії. Для цього ними впроваджуються інноваційні освітні технології, тісно пов'язані з формуванням інформатичної культури у спеціально створюваних інформаційно-освітніх просторах (Ткаченко, 2009). Такі простори включають комплекси з програмно-технічних та електронних ресурсів, засоби телекомунікації, якими забезпечується інформаційно-організаційна підтримка навчальної та освітньо-наукової діяльності здобувачів освіти. Наприклад, сайт «Освітній дизайн-центр» факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Ресурс ґрунтується на інтегративній платформі, в межах якої діють такі напрями, як структура центру, наші конференції, заходи та презентації.

Уведення до процесу навчання графічного дизайну комп'ютерних програмних засобів, мультимедійних технологій сприяє інтеграції традиційних методів навчання з інноваційними освітніми функціями комп'ютерної техніки. Для сучасного дизайнера неможливим є виконання графічних проєктних завдань лише традиційними способами, актуальним є використання програмного забезпечення комп'ютерної графіки. У сучасному навчанні графічному дизайну застосовується

велика кількість програмних засобів за інформаційно-комунікаційними технологіями растрової графіки (редактор Adobe Photoshop), векторної графіки (програми Corel Draw, Inkscape, Adobe Illustrator, Macromedia Freehand та ін.). У верстці текстових документів ефективно застосовуються програми QuarkXPress та Adobe InDesign. У створенні та редагуванні шрифтів використовується програмне забезпечення TypeTool, FontLab або Pyrus Scanfont.

Тому, важливою складовою підвищення ефективності навчання графічному дизайну є електронний навчальний змістовий модуль «Графічний дизайн», складений на освітній платформі Gsuit Classroom. Змістовий модуль складається з силабусу, робочої навчальної програми, методичних вказівок з виконання практичних робіт, завдань самостійної роботи, переліку індивідуальних та групових довгострокових проектних завдань.

Електронні навчальні курси забезпечують ефективне опанування студентами інтерфейсами та інструментами спеціальних дизайнерських пакетів Adobe Illustrator, Adobe Photoshop, Adobe InDesign, дають змогу залучати, за допомогою посилань, додаткові навчальні матеріали з електронних архівних джерел, аудіо- та відеоматеріали, проводити відеозаняття, виконувати практичні завдання з графічного дизайну, а також надають здобувачам змогу навчання у вільному режимі часу.

За порівняно невеликий час, що пройшов із початку масового впровадження дизайн-освіти у професійно-педагогічну підготовку майбутніх учителів трудового навчання (кінець 1990-х – початок 2000-х рр.), вже накопичено певний досвід використання візуально-графічних інформаційних технологій та запровадження відповідного комп'ютерного програмного забезпечення, що має суттєвий вплив на підготовку цього виду. Водночас необхідні методологічні підходи та педагогічні технології навчання графічному дизайну, як засобу формування інформатичної культури майбутніх учителів трудового навчання, дотепер знаходяться на етапі становлення, потенційного розвитку та вдосконалення. Використання засобів графічного дизайну для формування інформатичної культури майбутніх учителів трудового навчання потребує обґрунтування теоретико-методичних засад, розробки нових ідей та запровадження оновлених психолого-педагогічних підходів.

4. Педагогічні умови формування інформатичної культури майбутнього вчителя

Термін педагогічні умови нами визначається у зв'язку з цілями, завданнями, змістом, методами, формами організації та засобами формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання засобами графічного дизайну. Таке розуміння педагогічних умов сприяє визначенню зовнішніх та внутрішніх чинників у формі певних обставин ефективної реалізації завдань освітнього процесу.

Враховуючи викладене вище, під педагогічними умовами формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання нами

розуміються обставини впливу на розвиток у студентів цієї ключової особистісної якості засобами графічного дизайну.

Виходячи зі значної кількості потенційно-можливих педагогічних умов формування інформатичної культури та різних впливів, яких можуть вони надавати цьому процесу, нами визначені три провідні умови, які найбільшою мірою відповідають об'єктивним можливостям графічного дизайну та освітнім прагненням здобувачів освіти у формуванні досліджуваного нами феномену. Ми прогнозуємо, що ефективне досягнення поставленої мети дослідження уможливлується шляхом комплексного впровадження у професійно-педагогічну підготовку взаємозв'язаних умов.

Проведений нами у попередніх розділах дисертації аналіз теоретичних засад формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання засобами графічного дизайну потребує детального розгляду необхідних та достатніх умов ефективної реалізації цього процесу.

1. Позитивно-мотиваційне налаштування студентів на формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання засобами графічного дизайну. Стимулювання освітньої діяльності такого виду сприяє виявам активності майбутніх учителів трудового навчання, є запорукою успішного формування їхньої інформатичної культури засобами графічного дизайну. Усвідомлена освітня професійна діяльність особистості з графічного дизайну не може існувати без мотивів, які виступають джерелом навчально-пізнавальної активності та умовою ефективності формування інформатичної культури.

Тому, ефективне формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання засобами графічного дизайну ґрунтується на розумінні компонентного складу та структури мотивації цього процесу, усвідомленні їхньої взаємодії та співвідношення. Ми виходимо з гіпотези, що ефективному стимулюванню сприяє усвідомлення студентами взаємозв'язку між наявністю інформатичної культури та її значенням для професійно-педагогічної діяльності сучасного вчителя трудового навчання, коли інформатична культура усвідомлюється як одна з провідних кваліфікаційних характеристик конкурентоспроможності педагога. Набір стійких мотивів стимулювання освітньої діяльності студентів, які характеризують їхнє прагнення до саморозвитку та самовдосконалення у галузі графічного дизайну, забезпечує, на нашу думку, підвищення продуктивності формування інформатичної культури майбутніх учителів трудового навчання, вказує на існування суттєвого взаємозв'язку між формуванням інформатичної культури майбутніх учителів та дією стимулюючих чинників.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень Н. Головні, Т. Левченко, В. Стрельнікова, І. Сусліної, А. Цини та ін. щодо способів стимулювання освітньо-професійної діяльності здобувачів вищої освіти вказує на відсутність універсальних способів серед багатьох існуючих. Водночас у науково-педагогічних напрацюваннях та практичній освітній діяльності нами виділені дієві напрями позитивного стимулювання формування інформатичної культури: 1) актуалізація в майбутніх учителів трудового навчання потреби в інформатичній

культури; 2) формування в них поняття про інформатичну культуру; 3) вивчення та впровадження ефективного вітчизняного та зарубіжного досвіду формування цієї особистісно-професійної якості; 4) популяризація переваг інформатичної культури; 5) формування потреби в саморозвитку та самоосвіті; 6) створення ситуацій успіху для усвідомлення студентами необхідності формування інформатичної культури.

Аналіз сформульованих напрямів ефективного впливу мотивації на формування інформатичної культури майбутніх учителів трудового навчання дав змогу визначити, що перші три з них забезпечують формування уявлень про цю особистісно-професійну якість, дозволяють зрозуміти її значення у структурі професійно-педагогічної кваліфікації, яку студенти набувають під час навчання графічному дизайну, сприяють самостійній орієнтації студентів у інформаційному просторі цієї галузі знань.

Четвертий напрям сприяє досягненню мети навчання графічному дизайну стосовно симулювання попередньої зацікавленості студентів позитивним сприйняттям навчального матеріалу, генерує бажання та прагнення проявити себе у цій сфері знань.

П'ятим ефективним напрямом мотивації формування інформатичної культури ми визначаємо розуміння майбутніми вчителями трудового навчання необхідності формування у себе потреби саморозвитку та самоосвіти. Розширення сучасної сфери професійно-педагогічної діяльності потребує від учителя не лише виявів професіоналізму, а й освіченості.

Шостий напрям із створення ситуацій успіху для усвідомлення студентами необхідності формування інформатичної культури передбачає систематичний розвиток ситуацій ефективного саморозвитку та самовдосконалення, які стимулюють студентів до розширення та практичного застосування складових інформатичної культури, позитивного реагування на нестандартні навчальні завдання з графічного дизайну, вимагаючи від здобувачів прояву особистісно-професійних якостей, які сприяють формуванню інформатичної компетентності.

2. Друга педагогічна умова формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання засобами графічного дизайну передбачає *створення освітнього простору формування інформатичної культури засобами графічного дизайну*. Це сприяє суттєвому розширенню змісту навчальних дисциплін представленням у них інформації про інформатичну культуру, інтеграції навчального матеріалу з графічного дизайну до освітньо-професійної діяльності студентів. Така побудова професійно-педагогічної підготовки забезпечувала збагачення освітнього простору засобами графічного дизайну.

Нами визначено низку чинників, які у взаємозв'язку та єдності сприяють створенню освітнього простору формування інформатичної культури засобами графічного дизайну:

- організація навчання графічному дизайну на основі наукового обґрунтування його сутності, логіки розгортання та рушійних сил, застосування сучасних методів, організаційних форм та засобів навчання;

- високий рівень фахової та інформаційно-комунікаційної підготовки викладацького складу, володіння науково-педагогічними працівниками педагогічною технікою та сучасними освітніми технологіями;
- врахування у відборі навчального матеріалу індивідуальних та вікових освітніх можливостей майбутніх учителів;
- гуманітаризація та гуманізація освітнього процесу на всіх етапах навчання графічному дизайну;
- створення здоров'язбережувального освітнього простору (нормування освітлення, температурного режиму, вентиляції, гігієни навчальної праці та ін.);
- систематичне використання засобів інформатизації навчання;
- сприяння забезпеченню високого соціального статусу учасників освітнього процесу в суспільстві.

Упровадження другої умови формування інформатичної культури з інтенсифікації освітнього простору навчання графічному дизайну було спрямовано на виховання у студентів прагнення самореалізації в галузі графічного дизайну, здатності орієнтуватися в інноваційних інформаційно-комунікаційних технологіях, формування вмінь виконання дизайн-графічних проєктів.

3. Третя умова формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання засобами графічного дизайну передбачає *застосування системи навчальних завдань із графічного дизайну*, якими формувалися практичні знання, вміння та навички студентів з використання засобів графічного дизайну для формування досліджуваної якості.

Виконання завдань із графічного дизайну студентами сприяло вдосконаленню навичок навчально-групової взаємодії, самостійному здійсненню розподілу завдань та видів робіт між членами груп, забезпечувало інтерактивне обговорення цілей виконання поставлених завдань та способів їх досягнення. Студентам створювалися умови для використання інтерактивних інформатичних засобів: застосування мультимедійних додатків для забезпечення відео та аудіо супроводу презентацій результатів виконання поставлених завдань, робота з інтерактивною дошкою та ін.

Студенти самостійно вибирали засоби інформаційно-комунікаційних технологій для виконання різнорівневих завдань із графічного дизайну. Отримавши завдання певного рівня складності, студенти самостійно здійснювали пошук інформації та вибір способів їхнього виконання (репродуктивний, реконструктивний чи творчий). Такий підхід сприяв встановленню залежності та взаємовпливу вибору способів складності виконання завдань графічного дизайну на рівень пізнавальної активності та мотивації щодо їхнього виконання, а в підсумку й на інформатичну культуру студентів.

Упровадження третьої педагогічної умови формування інформатичної культури передбачало застосування трирівневої системи завдань графічного дизайну (репродуктивні, реконструктивні та творчі), вибір яких здійснено закономірністю навчального процесу, за якою результативність навчання визначається пізнавальною активністю та самостійністю здобувачів освіти.

5. Методика формування інформатичної культури майбутнього вчителя засобами графічного дизайну

Аналіз сутності компонентного складу та структури інформатичної культури вчителя трудового навчання, педагогічних умов її формування сприяли визначенню етапів її формування, обґрунтуванню критеріїв та рівнів сформованості цієї важливої особистісно-професійної якості. Формування компонентів інформатичної культури має поетапний характер з доцільним застосуванням необхідних засобів графічного дизайну. Таке розуміння цього процесу дало нам змогу окреслити три етапи формування інформатичної культури засобами графічного дизайну: когнітивний, діяльнісний та творчий. У таблиці 1 наведено зміст кожного етапу та організаційні форми, необхідні для формування інформатичної культури.

Процес формування інформатичної культури охоплює пізнавально-мотиваційний, діялісно-організаційний та рефлексивно-процесуальний її компоненти, педагогічні умови їхнього формування, які впроваджуються за трьома етапами: когнітивним, діялісним та творчим.

Формувальна функція реалізується засобами педагогічного впливу у вигляді зовнішніх та внутрішніх умов, представлених у методиці. Результатом цього є сформованість такого особистісно-професійного новоутворення як інформатична культура, рівень якої визначається ефективністю впровадження засобів та форм навчання графічному дизайну та особистісними якостями здобувачів освіти. Формувальна функція запропонованої методики визначає становлення та розвиток складових інформатичної культури як цілісної системи, якою визначається особистісно-професійне становлення майбутнього вчителя трудового навчання.

Таблиця 1

Характеристика етапів формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання засобами графічного дизайну

Етап	Зміст етапу	Форми організації навчання
Когнітивний	<ul style="list-style-type: none">- формування позитивної мотивації на оволодіння інформатичною культурою;- формування готовності щодо позитивного ставлення до вивчення графічного дизайну;- формування потреби в набутті знань з графічного дизайну;- формування уявлень про інформатичну культуру майбутнього вчителя трудового навчання;- формування прагнення до опанування графічним дизайном;- формування умінь розв'язання завдань з графічного дизайну ефективними інформатичними засобами;- актуалізація потреб у саморозвитку та самореалізації.	Фронтальна, індивідуальна та групова робота з вивчення понять «інформатична культура», «графічний дизайн», його видів

Діяльнісний	<ul style="list-style-type: none"> - актуалізація у майбутніх учителів трудового навчання потреби в інформатичній культурі; - посилене стимулювання та активна мотивація самоосвітньої діяльності студентів; - формування інтересу до використання графічного дизайну у майбутній професійно-педагогічній діяльності; - формування вміння раціональної організації навчальної діяльності з графічного дизайну; - формування готовності до рефлексивного аналізу; - формування прагнення до оволодіння якостями інформатичної культури вчителя трудового навчання; - формування готовності до проєктної діяльності з графічного дизайну; - формування спрямованості на використання знань із суміжних галузей професії вчителя трудового навчання; - формування здатності до прогнозування результатів діяльності з графічного дизайну; - формування вмінь із використання інформаційно-комунікаційних технологій; - формування спрямованості та вмотивованості на діяльність у галузі графічного дизайну. 	Групове виконання проблемних завдань із вільним вибором змісту, методів і засобів їхнього виконання
Творчий	<ul style="list-style-type: none"> - моделювання та цілеспрямований розвиток ситуацій щодо самовдосконалення в галузі графічного дизайну; - формування високого рівня вмотивованості до проєктної діяльності вчителя трудового навчання з графічного дизайну; - створення ситуацій успіху для сприяння розумінню необхідності формування інформатичної культури; - формування спрямованості на особистісно-професійне зростання та самореалізацію; - формування готовності до оперативного прийняття рішень із використанням інноваційних, інформаційно-комунікаційних технологій; - формування проєктних умінь в галузі графічного дизайну; - створення ситуацій зацікавленості навчання графічному дизайну для формування у студентів потреби в інформатичній культурі; - закріплення здатності до рефлексивного аналізу; - формування готовності до адаптації інформаційно-комунікаційних інновацій у діяльності галузі графічного дизайну. 	Впровадження індивідуалізованих форм організації лекційних, практичних занять з графічного дизайну

Ступінь сформованості інформатичної культури майбутніх учителів, за кожним окремим критерієм, визначається за певними показниками. В освітній галузі якісне оцінювання особистісних якостей здійснюється за показниками повноти, глибини та системності сукупності набутих знань у свідомості здобувачів освіти, їхньої здатності до усвідомлення суттєвих взаємозв'язків між опанованими знаннями та іншими видами знань, застосування їх у стандартних та нових ситуаціях, розуміння шляхів набуття нових знань та вміння щодо їхнього доведення (Кыверялг, 1980).

У нашому дослідженні розроблені ряд критеріїв та показників сформованості інформатичної культури майбутніх учителів трудового навчання, за якими визначаються рівні її вияву:

- мотиваційний: спрямованість на саморозвиток та самовдосконалення; прагнення до успішного виконання завдань графічного дизайну;
- когнітивний: усвідомлення та розуміння сутності, змісту та структури інформатичної культури, опанування графічним дизайном, як засобом її формування;
- діяльнісний: адаптивне застосування теоретико-методичних знань під час виконання різноманітних завдань графічного дизайну; використання та вдосконалення інформатичних інновацій у графічному дизайні;
- рефлексивний: готовність до саморозвитку, самоосвітньої діяльності в галузі графічного дизайну та інформаційно-комунікаційних технологій; вияви гнучкості, творчої активності та самостійності у освітньо-професійній діяльності з графічного дизайну

У проведеному дослідженні нами визначені три рівні сформованості інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання засобами графічного дизайну: початковий (потенційно-репродуктивна інформаційна культура); достатній (діяльнісний вияв інформатичної культури); та високий (творче самовираження інформатичної культури).

Високий рівень (творче самовираження інформатичної культури) характеризують: висока якість виконання завдань із графічного дизайну. Студент може успішно адаптуватися до нових інформаційно-комунікаційних технологій для розробки стратегій самостійного виконання проєктів із графічного дизайну. Діяльність майбутніх учителів трудового навчання відзначається виявами ініціативи, високим рівнем самостійності, відповідальністю, творчістю і креативністю, володінням інформатичними знаннями для виконання завдань графічного дизайну. Здобувачі беруть активну участь у олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт із графічного дизайну, проявляють високий рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями.

Достатній рівень (діяльнісний вияв інформатичної культури) характеризується виконанням із достатньою повнотою завдань із графічного дизайну. Студенти успішно адаптуються до нових інформаційно-комунікаційних технологій, розробляють стратегії їхнього самостійного вибору, потребуючи консультацій та роз'яснень викладача. Діяльність майбутніх учителів трудового навчання відзначається виявами достатнього рівня самостійності та ініціативи, володінням набутих під час навчання досвідом виконання завдань графічного дизайну середнього рівня складності з використанням інформатичних засобів. Здобувачі виявляють середній рівень результативності участі в олімпіадах та конкурсах проєктів із графічного дизайну, на достатньому рівні володіють проєктними інформаційно-комунікативними технологіями.

Початковий рівень (потенційно-репродуктивна інформаційна культура) сформованості інформатичної культури характеризується виконанням завдань графічного дизайну на репродуктивному рівні складності. Студент зазнає певних труднощів, потребує допомоги викладачів в адаптації до використання інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій, їхній вибір для самостійного використання під час виконання графічних завдань проводиться з

допомогою викладача. Діяльність майбутніх учителів трудового навчання відзначається низько-ініціативними виявами самостійності та творчості у володінні досвідом використання інформаційно-комунікаційних технологій під час виконання репродуктивних завдань із графічного дизайну з допомогою викладачів. Здобувачі виявляють здатність до виконання нескладних завдань графічного дизайну на початковому рівні застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень Т. Борисової, І. Веркалець, К. Вітчинкіної, І. Дорофєєвої, В. Кардашова, Н. Кічук, П. Ляшкевича, Н. Краснової, О. Отич, Г. Покотило, Л. Прибеги, В. Рибалки, О. Солодухової, Ю. Срібної, В. Титаренко, О. Трошкіна, С. Черепанової, Р. Шмигало та ін. вказує на те, що розвиток творчого ставлення здобувачів освіти до навчально-мистецької діяльності має поетапний характер. У ході першого етапу виявляються рівень розуміння студентами інформатичної компетентності в галузі графічного дизайну, стан усвідомлення ролі цієї галузі знань у формуванні досліджуваної особистісно-професійної якості, взаємозв'язку творчості та креативного мислення. Виходячи із встановленої нами залежності сформованості інформатичної культури від розвитку мотивації, актуальним є питання позитивного стимулювання студентів до діяльності з піднесення своєї інформатичної культури.

Під час другого етапу продовжується формування понятійно-термінологічного апарату з формування інформатичної культури та виділяються структурні компоненти цього феномену. Студенти опановують алгоритми розв'язання проблемних ситуацій, починають продукувати різні варіанти ідей в галузі графічного дизайну.

Третій етап передбачає оволодіння імітаційним моделюванням у графічному дизайні, прогнозуванням розв'язків типових завдань у графічному дизайні, обговорення з учасниками освітнього процесу пропонуванням здобувачами стратегій виконання графічних завдань. З цією метою відбувається створення умов для теоретичного обґрунтування вибору потенційно-можливих варіантів проектних рішень, розглядаються пропозиції студентів, заохочуються креативні, нестандартні підходи в графічному дизайні.

У ході четвертого етапу здійснюється самостійна розробка студентами алгоритмів виконання завдань із графічного дизайну, аналізуються взаємозв'язки між параметрами графічних завдань та відбувається обґрунтування найбільш прийнятних рішень з ряду можливих.

На завершальному п'ятому етапі формування інформатичної культури майбутнього вчителя трудового навчання засобами графічного дизайну, студенти самостійно визначають неординарні способи розв'язання проблемних практичних завдань із графічного дизайну. Для цього їм надається можливість перевірити на спроектованій нами моделі сформованість своєї інформатичної культури та застосувати набуті ними практичні навички під час виробничої педагогічної та технологічної практик.

Література

1. Аніщенко О. В. Інформаційна культура педагога: електронний ресурс. URL: http://www.rusnauka.com.12.APSN_2007.Pedagogica.20930.doc.htm (дата звернення: 13.06.2021)
2. Антонченко М. О. Інформаційна культура як складова загальнолюдської культури. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 2 : Комп'ютерно-орієнтовні системи навчання*: зб. наук. пр. Київ : НПУ, 2004. Вип. 1 (8) : До 170-річного ювілею. С. 161–166.
3. Биков В. Ю., Лапінський В. В. Методологічні та методичні основи створення і використання електронних засобів навчального призначення. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. № 2 (98). 2012. С. 3–6.
4. Вишинська Г. В. Формування інформаційної культури особистості майбутнього офіцера: автореф. дис. ... канд. пед. наук; Нац. акад. прикордон. військ України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2002. 20 с.
5. Волкова Н. В. Формування інформативної культури студентів індустріально-педагогічних факультетів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти; Республік. вищ. навч. закл. “Крим. гуманіт. ун-т”. Ялта, 2009. 20 с.
6. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
7. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, 2011;
8. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
9. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти / Постанова Кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. URL: <http://zakon2/rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF> (дата звернення: 13.08.2021).
10. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 13.11.2021).
11. Жалдак М. І. Основи інформаційної культури вчителя. *Використання інформаційної технології в навчальному процесі*: зб. наукових праць Київ. МНО УРСР. КДПІ ім. О. М. Горького. 1990. С. 3–24.
12. Закон України «Про вищу освіту». Зі змінами та доповненнями. 2014. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 13.11.2021).
13. Клименко А. О. Формування інформаційної культури майбутніх педагогів у навчальній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 2010. 20 с.
14. Коломієць А. М. Інформаційна культура вчителя початкових класів: монографія; Вінницький держ. педагогічний ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця : ВДПУ, 2007. 379 с.
15. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллин: Валгус, 1980. 330 с.

16. Левшин М. Педагогічна сутність поняття "інформаційна культура особистості". *Вища освіта України*. 2002. №3. С. 67–74.
17. Макаренко Л. Л. Інформаційна культура особистості: історико-педагогічний аналіз. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Вип. 53. 2016. С. 128–141.
18. Морзе Н. В. Інформаційна культура та її складові: електронний ресурс. *Українська педагогіка (освітній портал)*. Вип. 04.03.2009. URL: <http://ukped.com/skarbnichka/627-html> (дата звернення: 19.09.2021).
19. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczia.pdf> (дата звернення: 11.11.2022).
20. Педагогічна майстерність: підручник / за ред. І. А. Зязюна. Київ: Вища школа, 1997. 349 с.
21. Повідайчик О.С. Формування інформаційної культури майбутнього соціального працівника в процесі професійної підготовки: автореф. дис. ...канд, пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2007. 22 с.
22. Рамський Ю. С. Формування інформаційної культури особи — пріоритетне завдання сучасної освітньої діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №2. Комп'ютерноорієнтовані системи навчання: зб. наук. праць / Редрада*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. №1 (8). С. 19–42.
23. Рамський Ю., Олексюк В. Формування інформаційної культури майбутніх учителів математики у процесі застосування та вивчення мережних технологій. *Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогіка: зб. наук. праць*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. № 8. С. 3–11.
24. Романишина О. Я. Формування інформаційної культури студентів коледжів технічного профілю: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2007. 20 с.
25. Ткаченко Т. В. Проектування та застосування інформаційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах МНС України. *Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: збірник наукових праць*. Ч.1. Вип. 2 / За ред. М. М. Козяра та Н. Г. Ничкало. Львів: ЛДУБЖД, 2009. С. 251–255.
26. Указ Президента України “Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні”. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (дата звернення: 13.11.2021).
27. What is Computer Science? Computer Science, University of York. URL: <https://www.cs.york.ac.uk/undergraduate/what-is-cs/> (дата звернення: 16.10.2022).